

Sørum-Speilet

I dette nummeret:

**Odd Skullerud:
Blaker Idrettslag 80 år**

**Oppvekst på Melvold i
Frogner i
mellomkrigs-tida
Del 24:
Byggingen av det nye
våningshuset**

**Kari Torp Manengen:
Gårdshistorie for Berg -
del 3**

**Andreas Holmsen:
Gårdshistorie inntil
1647: Skrøiver/Myrer/
Opsal/Leirud**

**Odd Skullerud:
Frogner ungdomslag
- en sluttrepikk**

*1952 - 2002
50 år*

<http://sorum.historielag.no>

Kjære medlem,

Du holder nå det siste nummeret av Sørum-Speilet i jubileumsåret 2002 i hånda. Neste år er det femti år siden Blaker historielag ble stiftet. Vi har ikke planlagt noe egentlig jubileumsarrangement i denne forbindelse, men tror gjerne at arrangementet 4. mars, da Odd Skullerud inviterer oss til å dele sine omfattende kunnskaper om lokalhistorien med oss under tittelen "Hva ei margarin-kasse gjemmer" blir et lite jubileumsarrangement.

Odd Skullerud har også skrevet hovedartikkelen i dette nummeret av Sørum-Speilet, en gjennomgang av historikken til Blaker Idrettslag gjennom 80 år. Han har også samlet avisutklipp og annet materiale fra historikken til idrettslaget gjennom disse åra i 11 innholdsrike permer.

Jubileumsåret 2002 har vært et aktivt år for Blaker og Sørum historielag. Vi har utgitt boka "Minner fra Frogner. Oppvekst på Romerike i mellomkrigstida" skrevet av Kristian Lieungh. I november gjennomførte vi også en kursserie over fem kvelder i lokalhistorien for Sørum som samlet i gjennomsnitt 20 deltakere hver kveld.

Det er flott å ha aktive medlemmer i historielaget som Kristian Lieungh og Odd Skullerud. Men de er begge over 80 år, og vi må forsøke å utvikle større deltakelse blant dem som er noe yngre i laget. For neste år har vi mottatt artikler til Sørum-Speilet fra både Leif Mathisen, Kåre Sæther og Rolf Aas. Men også de tre er pensjonister. Pensjonistene våre skal vi ta godt vare på, men vi må samtidig utvikle underskogen av yngre medlemmer i historielaget som vil jobbe med konkrete prosjekter.

Sett allerede nå av kvelden torsdag 13. februar. Da holdes årsmøtet i Blaker og Sørum historielag på Misjons- huset i Frogner. Der vil vi oppsummere erfaringene fra 2002 og legge nye planer for arbeidet framover. Er det spesielle områder av lokalhistorien du har lyst til å prøve deg på, så si i fra. Vi har den filosofien i historielaget at folk skal ta ansvar innenfor de områdene de interesserer seg for, men da må også aktivitetene baseres på lystprinsippet. Det er tross alt frivillig

det arbeidet vi gjør for lokalhistorien i Sørum.

Årsmøtepapirene kommer sammen med

neste utgave av Sørum-Speilet i slutten av januar. Ha en god jul!

Artikler nr. 6 – 2002 – 8. årgang

Blaker Idrettslag 80 år

10. september i år var det 80 år siden Blaker idrettslag ble stiftet. Laget har utgitt jubileumsberetninger både ved sitt 50-årsjubileum i 1972 og i 1987 og 1997. Til 80-årsjubiléet i år har Odd Skullerud laget et resymé av idrettslagets aktiviteter gjennom 80 år, som vi med forfatterens og Blaker Idrettslags velvillige tillatelse presenterer i dette siste nummer av Sørum-Speilet 2002.

Ski

Etter stiftelsen 10. september 1922 tok Blaker Idrettslag opp ski som første idrettsgren. Opparbeidelse av skibakker gjorde at laget etter 7-10 år hadde løpere som ble uttatt til hovedlandsrennet og Holmenkollrennet. Den moderne Ringstadbakken, ferdig 1931, gjorde at laget ble tildelt landsrenn i 1932. I en vinter uten snø kunne det ikke arrangeres renn, men 19. mars 1933 ble det landshopprenn i Ringstadbakken – det første landsrenn i Aurskog og Høland Skikrets. Og i 1934, 1935, 1937 og 1939 arrangerte Blaker Idrettslag landsrenn med fullt program – spesielt langrenn, spesielt hopprenn og kombinert. I 1936 bare spesielt hopprenn.

Mindre skibakker bidro til at det ble stor bredde av løpere. Hellerudbakken med skoleskirenn fra 1929. Husebybakken, en guttebakke, hadde i åpningsrennet 18. mars 1934 med blant 90 deltakere 43 gutter og ei jente fra Blaker. Fjukbakken, også åpnet i 1934, var Fjuk Sportsklubbs første anleggsprosjekt etter stiftelsen 6. juli 1933. Monsrudbakken fra 1924, Ringstadbakkens forløper, var tidligste utviklingsarena for senioren og junioren.

Skisesongen 1940 var nettopp avsluttet da Norge ble trukket inn i 2.verdenskrig 9. april, og det ble avbrekk i normalt

idrettssamkvem i 5 år. Blaker Idrettslag gjenopptok idrettsarbeidet straks etter frigjøringen 8. mai 1945, og hadde Ringstadbakken i stand til skisesongen 1946. Husebybakken ble ikke gjenoppbygd. I stedet for den kom Fossumbakken i 1947. Den fikk flomlys i 1950 og hadde særskilt tilløp for de yngste hopperne. Fjukbakken holdtes i stand. Skansen Idrettslag stiftet 23. februar 1937, opparbeidet Skansebakken i 1950. Bakken fikk flomlysopplegg. Bakkens kritiske punkt er ca. 25 meter. Det var samarbeid mellom Blaker Idrettslag og Skansen Idrettslag om bruken av ski-anleggene. Blaker Skanse var start- og innkomststed for de store langrennene. Før dannelsen av Skansen Idrettslag var skiaktive elever ved Statens Husflidskole medlemmer av Blaker Idrettslag.

1. januar 1951 ble det sammenlutning av Blaker Idrettslag og Fjuk Sportsklubb. Lagene hadde de samme idrettsgrenene på programmet, og derfor felles behov på anleggsektoren. Skibakkene ble godt vedlikeholdt. Til rennene i Ringstadbakken, som var i bruk til og med i 1959, kom i 1940-50 årene som i 1930-årene løpere fra norsk skielite – verdensmestere, olympiske mestere, norgesmestere og Holmenkollvinnere.

Sammen med Aurskog Idrettslag og Finstadbru Idrettsforening kunne laget åpne Jahrsjøbakken 28. januar 1968, som ny storbakke. Jahrsjøbakken fikk flomlys året etter. Områderennene i Jahrsjøbakken hadde også deltakelse av landskjente løpere.

I 1965 begynte planlegging av lysløpe fra Haugtun til Fjuk. Løypa ble åpnet 4. februar 1970. I 1960-årene ble det stor interesse for langrenn, da renn for stadig yngre årsklasser ble arrangert. Jentene kom med til konkurranser utover det som lenge hadde vært tilfelle i skoleskirennene. De

tradisjonelle skoleskirennene hadde vært med hopprenn for gutter og slalåm/ utforrenn for jenter. Med lysløyper og andre løyper i Blaker med maskinell preparering har langrenn overtatt den bredde som hopprenn hadde i Blaker idrettslag lenge.

”Blakerrennet” med start og innkomst ved Haugtun skole, samler hvert år stor deltakelse. I 1988 ble ”Blakerrennet” arrangert som landsrenn, og det var deltakelse av over 200 løpere. En vanskelighet for skigruppa har vært vintre med mangel på snø. Til landsrennet kom snøen i siste liten. I enkelte år har det vært nødvendig å flytte ”Blakerrennet” til steder med mer stabile snøforhold. Til avhjelp av dette har laget fra 2001/2002-sesongen skaffet egen snøkanon.

Nytt til 80-årspasseringen er at laget har kunnet opparbeide skilekeanlegg ved Haugtun skole.

Blaker Idrettslags skiløpere hevdet seg bra i Aurskog og Høland Skikrets. Gjennom årene er det vunnet mange kretsmesterskap individuelt og lagmessig. Laget har særlig mange seire i skistafett. Løpere fra Blaker var i stor grad å finne også på premielister fra renn utenfor kretsen.

Fotball

Blaker Idrettslag tok opp fotball i 1925. I 1928 ble Svarstadmyra leid til idrettsplass. Det ble da hjemmekamper for laget som spilte i klasse B i kretsserien til Øvre Romerike Fotballkrets. Banen ble finplanert i 1933, og i 1934 ble det bygd garderobehus med dusjbad. Banen ble utvidet i 1948. I 1935 ble Blaker kretsmester i klasse B i Østre Romerike Fotballkrets og spilte fra 1936 i klasse A. Fjuk sporstklubb tok i bruk sin bane, Fjuk Stadion, 1. september 1935 og begynte i kretsens C-klasse fra 1936, og spilte seg samme året opp til B-klassen.

Blaker hadde fortsatt flere spillere fra de sterke 1935-40-lagene aktive til 1945-sesongen og framover. Forsterkning kom fra lagets talentfulle guttelag 1938-40, I 1950 møtte Blaker hovedserielaget Strømmen på Furuseth Stadion i Norges-mesterskapets 1. runde og klarte 2-4. Sammenslutningen av

Blaker og Fjuk i 1951 ga Blakerlaget ytterligere styrke. I 1953 ble det møte i NMs 1. runde mellom Solberg, som var NM-finalist i 1952, og Blaker på Nedre Eiker Stadion i Mjøndalen. Det sto 1-1 ved pause, men i annen omgang ble Solberg for sterke med sine 4 mål.

Etter serieordningen av 1947, som avløste interne kretsserier, spilte Blaker i 3. divisjon og var i 2. divisjon 1951-52 samt 1954-56.

Sammenslutningen av lagene Blaker og Fjuk muliggjorde Bruvollen som sted for nytt idrettsanlegg. Det var klart for gressbane for fotball. Blaker og Fjuk hadde spilt kamper på gressbanen som Skansens Idrettslag åpnet på Blaker Skanse i 1938. På Romerike var det ellers blitt flere gressbaner før Bruvollen idrettsanlegg ble åpnet 19. juli 1953. Blaker Idrettslag ble største andelseier i Blaker Samfunnshus som åpnet på Bruvollen 17. desember 1955. Idrettslaget fikk her idrettsgarderober og et nytt innendørs samlingssted. For Motangen friluftssenter formidlet Blaker Idrettslag leie av areal 24. november 1951.

I 1954 fikk Blaker Idrettslag gjennom Norges Fotballforbund Lysvik Idrottsforening fra Lysvik i Värmland som svensk vennskapsklubb. Forbindelsen som ble innledet med fotballkamp på Bruvollen mellom A-lagene, holdes ved at Lysvik besøker Blaker annethvert år og Blaker besøker Lysvik tilsvarende.

Blakers A-lag hadde i langt tidsrom, 1957-1988, veksling med å være i 5. til 7. divisjon. Det ble kretsmesterskap i 6. divisjon 1966 og kretsmesterskap i 7. divisjon 1980. Etter kretsmesterskapet i 7. divisjon 1988 gikk det oppover. Det ble kretsmesterskap i 6. divisjon 1989, opprykk fra 5. divisjon til 4. divisjon 1991, kretsmesterskap 4. divisjon 1995 og opprykk til 3. divisjon fra 1996.

Lag i 3. divisjon har anledning til å delta i fotball NM. Blaker vant kvalifiseringskampene, og fikk hjemmekamp på Bruvollen mot Lillestrøm i 1. ordinære runde. Selv med god innsats av Blaker ble Lillestrøms seier 5-0. Det ble

med det ene året i 3. divisjon. Laget har siden vist seg stabilt for 4. divisjon.

Fotball for damer ble tatt opp i laget i 1971. Omkring den tid ble det også sterk økning av antall lag til å delta i seriene for jenter og gutter aldersbestemt. Fra 1980-årene har Blaker hatt med 15 – 20 lag hver sesong. Damelaget har spilt i 2. og 3. divisjon og hevdet seg bra. Lagene i de aldersbestemte klasser har nådd gode resultater i seriene og i turneringer som Norway Cup, Dana Cup og Blaker Sparebank Cup. Seneste bragd er Blaker småjentelags seier i Norway Cups B-sluttspill nå i 2002.

I 1988 kom Blaker Sparebank Cup inn som stort årlig arrangement på Bruvollen. Denne cupen med deltakelse etter hvert av rundt 100 lag og sesongprogrammene har fått de aller beste avviklingsforhold med Blaker Idrettslags nye prektige garderobebygg fra 1993.

Friidrett

Friidrett ble tatt opp av Blaker Idrettslag i 1925. Det første klubbstevne holdtes på et jorde ved Fossum 27. september det året. Med Svarstadmyra i 1928 ble det anledning til regelmessig trening, og det ble utkjempet klubbkonkurranser med Sørumsand, Kløfta og Finstadbru.

Det ble deltakelse i og arrangement av kretsstevner etter at laget ble innmeldt i Nedre Romerike Friidrettskrets fra 1933. Laget la stor vekt på friidrett igjen fra 1945. Blaker Idrettslag stilte lag i Holmenkollstafetten 1946-54 og deltok i 1950-årene i stafettene som hadde start og innkøst på Blaker Skanse.

Fjuk Sportsklubb nyttet Fjuk Stadion til friidretsaktiviteter. Klubben deltok i Holmenkollstafetten 1950 og i flere år i Skansestafetten og Boddingsstafetten.

Løpebane og felter for sprang- og kastøvelser på Bruvollen idrettsanlegg var en av faktorene for det blomstrende friidrettsmiljøet i Blaker i 1960- og 1970-årene. Bredden av utøvere i Blaker Idrettslag var stor og enkeltresultater som ble oppnådd tellet i nasjonal og internasjonal

sammenheng. Især til det årlige ”Juli-stevnet” kom mange landskjente friidrettsutøvere, så banerekordene på Bruvollen kom på høyt nivå. I 1963 ble lansert Bruvollenstafetten til begynnelsen av mai og nasjonalt 20 km landeveisløp til september. Bruvollenstafetten går mot det 40’ende året. Landeveisløpet ble sløyfet etter ca. 10 år.

For øvrig holdes friidretten i Blaker Idrettslag oppe ved godt samarbeid mellom friidrettsgruppa, allidretten og trimgruppa. I 1980-90-årene og etter år 2000 har det vært Motangenløpet og banestevner på Bruvollen. Utad har laget hatt deltakere i Oslo Maraton, Oslo Minimaraton, Sentrumsløpet, Norgesløpet, Jentejoggen, Grete Waitz-løpet, Norgesjoggen, Sjøene rundt, Lørenskogløpet, Petra-joggen, Stomperudkarusellen, UKI-karusellen, AHF-karusell og kretsmesterskapene i friidrett og terrengløp.

Håndball

Håndballspillet var forholdsvis nytt i Norge da damene i Fjuk Sportsklubb tok det opp sommeren 1940. Klubben ble tilsluttet Norges Håndballforbund i 1945, og stilte flere lag i kretsseriene. Lagene hevdet seg bra. I 1948 ble Fjuks pikelag Romeriksmester i sin klasse.

I 1945 var også Blaker Idrettslag i full gang med håndballen. En Romerikscup for damelag ble arrangert om høsten. I den turneringen gikk Blaker helt til topps. Ved opprettelsen av Romerike Håndballkrets i 1946 begynte Blaker likevel i klasse B i kretsseriene. I 1949 ble det kretsmesterskap og opprykk til klasse A. Blaker pikelag ble Romeriksmester i sin klasse både i 1949 og 1950.

I den tiden foregikk håndballspillet på baner utendørs. Blaker Idrettslag kunne bruke gressplenen på Haugtun skole som håndballbane i tillegg til bane på idrettsplassen.

Med så gode resultater som Blaker og Fjuk hadde, ble Blaker ekstra handlekraftig i håndball fra sammenslutningsåret 1951. Juniorlaget kom til semifinalen i Åsenturneringen og pikelaget vant

Romerike Håndballkrets' åpningsturnering. Damelaget hadde sin aller beste sesong i 1955. Da kjempet Blaker og Lillestrøm om Romeriksmesterskapet, og i avgjørende kamp vant Blaker 2-0. I Norgesmesterskapet kom Blaker til 3. runde. I nær- vær av ca. 400 tilskuere på Bruvollen klarte laget 1- 2 mot Oslo Håndballklubb, som var Norgesmester i 1954 og ble det også i 1955. Blaker kom til NMs 3. runde også i 1956, da mot Trøgstad med tap 1-3.

Fra 1972 ble det deltakelse i innendørs serier for damer, piker og småpiker. I 1974 ble Blaker herrelag med i serien. Laget ble nr. 2 i 5. divisjon i sesongen 1978/79. Et guttelag stilte fra 1976 og plasserte seg som nr. 2 i 16-årsklassen i sesongen 1981/82.

1984 var siste året for deltakelse av Blaker i håndballseriene. Det ble for vanskelig uten idrettshall på stedet, også kampene som skulle være hjemmekamper måtte spilles borte.

Skøyter

Fjuk Sportsklubb innførte skøyteløp som konkurransegren i Blaker ved sin tilslutning til Romerike Skøytekrets i 1950. Lenge før hadde det vært noen klubblop. Blaker Idrettslag hadde skøyteløp på Svarstadjernet i 1932 og Fjuk sportsklubb benyttet Fjuktjernet en del fra 1933. Fjuk Stadion ble islagt i 1949 og videre fram til det ble 400 meters bane på Bruvollen i 1954.

Skøytebanen på Bruvollen gjorde at idrettslaget fikk mange aktive til skøytegruppa. Blaker fikk arrangementet av krets- mesterskapet for gutter og jenter med innlagt løp for senior og junior i 1954. I 1956 gikk interkretskampen mellom Hedmark, Sør-Østerdal og Romerike på Bruvollen. Isleggingen tok mer enn løpebanen, den måtte til dels inn over sidene på gressbanen. Det førte til at gresset ikke tok seg opp tidlig nok før fotballelsongen. Etter noen år ble skøytebanen rigget til annet sted på Bruvollen. Til den banen ble det lagt opp flomlys. Det har ellers vært islagt jorder til skøytebane, men med ustabile vintre ble det vanskelig å holde is for en hel sesong.

Trim

Blakermarsjen ble igangsatt av trimgruppa i samarbeid med friidrettsgruppa i 1986. De to gruppene har hvert år siden sendt et stort antall deltakere ut i Blakerlandskapet i løyper over 5, 10, 15 og 20 km. I 1991 begynte skolemarsj til Svarstadjernet for Skåningsrud, Fjuk og Haugtun skoler. Hensikten med marsjen er å gjøre elevene kjent i nærmiljøet, og at de kan bli bedre kjent med elevene fra de andre skolene. Elevene har mulighet til å ta merke på lik linje som i Blakermarsjen. Ved Svarstadjernet blir det servert boller og saft.

Allidrett

Allidrettsgruppa ble dannet i Blaker Idrettslag 1990. Allidrett går ut på å gi veiledning til alderstrinnet 5-7 år om allsidig fysisk trening. Det vektlegges opplæring i mange aktiviteter i idrettslek, men at barn unngår å bli opptatt av for mange aktiviteter samtidig og at konkurranse- momentet ikke kommer sterkt inn tidlig. Allidrettsgruppa har treningssteder på Bruvollen, Fjuk skole, Haugtun skole og Rånåsfoss fotball- og skøytebane.

Store idrettsarrangementer i Blaker

Som det største vinteridrettsarrangementet i Blaker kan settes opp landsrennet 17. og 18. februar 1934. Det hadde 37 løpere i lørdagens 17. km langrenn som hadde start og innkomst på Blaker Skanse, hvor det var et stort antall tilskuere. Søndagens hopprenn i Ringstadbakken samlet ca. 2.000 mennesker. 142 hoppere deltok i rennet. Urskog-Hølandsbanen kjørte ekstratog fra Sørumsand og Bjørkelangen til Ørken stoppested ved bakken. For kombinertløpere var det overnattingsinnkvartering. Løperne kunne innta søndagsmiddagen på Blaker kommunelokale, Huseby, og om kvelden var det fest med premieutdeling på Granlund.

Som det største sommeridrettsarrangementet i Blaker kan settes opp 1. rundekampen i Norgesmesterskapet i fotball Blaker - Lillestrøm på Bruvollen 23. mai 1996. 20 traktorer med tilhengere og 4 – 500

meter med krakker ble provisorisk tribuneoppsetting for tilskuerne. Det kom 1.379 betalende, så medregnet engasjerte i arrangementet overvar ca. 1.400 kampen.

Ungdomsarbeid

I overensstemmelse med retningslinjer som Norges Idrettsforbund har fastsatt for ungdomsidretten, har Blaker Idrettslag i 2000 utarbeidet egen handlingsplan for å engasjere ungdom i aldersgruppen 13-19 år fastere til laget idrettslig og sosialt. Arbeidet legges an for å holde på de unge som idrettsaktive og øke interessen for disse for å gå inn i ulike tillitsverv i idrettslaget. Tiltaket sikter også på å styrke miljøet for å rekruttere flere i aldersgruppen til idrettslaget.

Blaker Idrettslag har gode muligheter for å opprettholde et godt miljø. I Blaker Samfunnshus kan det etableres ungdomskafé/internettkafé. Samfunnshuset og Bruvollen idrettsanlegg er vel sammenføyde i bygdesenteret.

Plass i bygda

Hele bygda slutter opp når idrettslaget har større arrangementer som disse i 1934 og 1996. I 1934 hadde laget få medlemmer utenom de aktive og innehavere av verv, men ved anledningene trådte de nødvendige tjenesteytere til. I 1996 var det alt på veg til at størstedelen av befolkningen har medlemskap i idrettslaget.

Blaker Sparebank og Sørums kommuner (Blaker kommune før 1962) er Blaker Idrettslags solide støtter. Og laget har et aktivum i at dugnadsviljen er til stede til enhver tid.

Odd Skullerud

Storstilet jubileumsgave

På jubileumsfesten Blaker Idrettslag holdt 19. oktober, ble Odd Skullerud takket for den fantastiske gaven han hadde gitt laget: 11 permer med avisutklipp med stoff om idrettslaget, dets arrangementer og utøvere, helt fra 1922 til i dag.

Idrettslagets leder i jubileumsåret, Steinar Gravås, takket Skullerud for gaven.

Lagets historie er med dette bundet sammen, og det er identitetsskapende både for idrettslaget, medlemmene og resten av bygda, sa han, og overrakte Odd Skullerud ei lomme-lykt som gave og som symbol på at han skulle lyse opp også framtida for Blaker Idrettslag.

- Det har gått med mange år av livet.

Du blir som en arkivar, noe som trengs i et idrettslag, sa 83-åringen selv i et intervju med Indre Akershus Blad.

Gardshistorie for Berg, del 3

Med denne tredje delen avsluttes Kari Torp Manengens gardshistorie fra Berg. Slechts-lista er noe forkortet fra den versjonen noen vil kjenne fra tidligere.

Slekten fra Berg 1779 – 1987

Den 6. april 1779 ble ungkar Peder Larsen Berg og piken Kari Christophersdatter Julton ekteviet i Sørums kirke. De fikk disse barna:

Lars, f. 24.07.1779, d. 28.09.1849.

Christopher, f. 01.05.1781, død tidlig.

Ole, f. 28.08.1782.

Dorthe, f. 07.01.1784.

Marie, f. 07.01.1784.

Christopher, f. 21.08.1786, død tidlig.

Christopher, f. 08.07.1788.

Lars Pedersen Berg førte slekta videre. Han tok over Berg den 29. desember 1809, og giftet seg med enken Dorte Torgeirsdatter Bårle den 16. april 1810. De fikk disse barna:

Peder, f. 07.10.1811.

Kari, f. 06.01.1816, d. 1901.

Torger, f. 17.10.1819, d. 09.01.1827.

Christian, f. 06.10.1822, d. 05.02.1825.

Lena Marie, f. 21.11.1825.

Den eldste sønnen Peder overtok ikke Berg, men ble værende der som gårdskar. Datteren Lena ble heller ikke gift og ble boende på Berg hele sitt liv. Det ble Kari Larsdatter Berg som skulle føre ætta på Berg videre. Hun giftet seg den 29. april 1850 med Ole Jensen Braanås i Skedsmo, født på Hoel i Sørums kommuner 1819, død 1903. Deres barn:

Dorthea, f. 20.02.1851, død samme år.

Karen Dorthea, f. 14.06.1852, d. 1902.

Betzy Emilie, f. 04.03.1855, d. 28.04.1859.

Lauritz, f. 18.03.1858, d. 1934.

I denne søskenflokket ble en gift og fikk etterkommere, og det var Lauritz.

Som dere kan se av denne oversikten er ikke slekta fra Berg stor. De eneste etterkommerne etter Lars Pedersen Berg og Dorte Torgeirsdatter Berg er faktisk etterkommerne etter Lauritz Olsen Berg og Maren Kristiansdatter Berg, f. på Mork i Blaker 31.03.1864, død 1950.

Fra Einar Berg har jeg fått disse opplysningene om Lauritz og Maren Berg:

”Far og mor ble viet i Blaker kirke den 31.03.1887 av J. von der Lippe som hadde været pers. cap. i Sørsum noen år. Han bodde da på Berg hos Ole Jensen, som var hans gode venn. Var også med i bestefars begravelse i 1903. Det husker jeg godt. Han var da sogneprest i Borre. Far og mor overtok Berg i 1906 og hadde da fått bygd nye tidsmessige uthus fra 1898 – 1903, og drev da garden til 1925. Far var mekanisk interessert og drev omkring med dampmaskin og treskeverk og hadde nok ikke interesse for gårdsbruk, men det kom vel etter hvert. Det var nok husmannen Hans i Gunhildrud som sørget for at alle arbeider ble utført i rett tid. Han levde til 1920, og jeg har nok gått under hans kommando i noen år. Denne plassen er revet og tilvokst med skog. Likeså Moen, som Olai Kristiansen flyttet fra og til Jena av Borgen hvor hans barn lever nå.”

Lauritz og Maren Bergs barn:

I. Ole Kristen Berg, f. 24.09.1890, d. 28.07.1959. G.m. Johanne Augusta Olstad, f. 13.09.1890, d. 02.05.1965. Etter å ha vært bestyrer på Maarud Gard i Sør-Odal fra 1919-1925 overtok han farsgården. Varaordfører i Sørsum fra 28. oktober 1941 til 27. august 1943, da han overtok som ordfører, en posisjon han hadde til 8. mai 1945. Deres barn:

1. Lars Berg, f. 03.10.1919 i Sør-Odal, gårdbruker på Berg.
2. Asbjørn Berg, f. 09.08.1921 i Sør-Odal.

3. Alise Marie Berg, f. 01.02.1923 i Sør-Odal.

4. Ole Jens Berg, f. 22.06.1925 i Sørsum.

5. Odd Berg, f. 05.08.1927 i Sørsum, gårdbruker på Berg.

6. Ragnhild Berg, f. 31.05.1930, mor til eieren i år 2002.

II Einar Berg, f. 27.04.1897, d. 02.01.1985.

Kjøpte gården Rud i Nes i 1924, ca. 600 mål innmark og skog. G.m. Helga Western, f. 12.03.1904. Hennes slekt kom fra Hadeland.

1. Kari Marie Berg, f. 10.04.1937.
2. Anne Lise Berg, f. 10.02.1942.

III Anna Marie Berg, f. 04.07.1899, d. 22.02.1950. G.m. Jakob Olstad, f. 04.12.1891, d. 08.04.1949. Han overtok Øst-Bingen i Sørsum i 1921.

1. Astrid Johanne Olstad, f. 22.11.1921 i Sørsum.
2. Lovise Margrethe Olstad, f. 30.05.1923 i Sørsum. (Kari Torp Manengens mor.)
3. Inger Reidun Olstad, f. 10.10.1925 i Sørsum.

IV Karen Dorthea Berg, f. 09.06.1902. G. 05.11.1927 m. gbr. Ole Nilsen, f. på Hovind i Ullensaker 24.05.1887. Ole Nilsen kjøpte gården Søndre Vogstad i Nes i 1927.

1. Arne Leif Vogstad, f. 05.08.1928.
2. Maren Alette Vogstad, f. 23.01.1931.
3. Anna Vogstad, f. 18.10.1932.
4. Erling Olaf Vogstad, f. 23.05.1934.
5. Inger Karen Vogstad, f. 28.11.1935.

V Lena Berg, f. 01.12.1904. G. 12.03.1927 m. Johan Nøvik, f. 02.06.1899, d. 04.09.1942. Han var fra Titran og sønn av Kristian og Rakel Nøvik. Fra 1926 drev Lena og Johan Nøvik forretning sammen i Lørenfallet. Etter hans død har Lena drevet forretningen alene helt fram til 1983. De hadde også pelsdyrgård fra 1930, sammen med andre, fra 1936 drev de alene fram til 1946. De hadde mink, blårev, platinarev og

sølvrev. De oppnådde mange premier for dyrene sine.

Dette arbeidet ble avsluttet i 1988. Dersom noen i Sørumsdal har utfyllende opplysninger om Berg og slekta før 1940, tar jeg imot det med takk. Adresse: Kari Torp Manengen, Einerveien 7, 2636 Øyer. E-post: ramaneng@online.no

Kari Torp Manengen

Gardshistorie etter 1647

Andreas Holmsen skrev disse notatene til middelalderhistorien til gardene i Sørumsdal under krigen 1940-45. Fordi vi nå står foran realiseringen av bygdebokprosjektet fra den gang, har vi trykket disse notatene her i SørumsdalSpeilet. Vi startet gjennomgangen med gardsnummer 1 i nr. 4, 1999. Nå er vi kommet fram til gardsnummer 76, Skrøiver.

Skrøiver

Går tilbake på minst 2 gammelnorske gårder. 1577 har vi først Skrøiver fullgård med 1 ½ gårds vissøre og så Skrøiver ødegård for sig. Ødegården, som i gammelnorsk tid var på minst 13 øyresbol, ble i 1616 brukt under Sørli, men 1647 og senere under fullgården Skrøiver. Senere i århundret gikk den inn under hovedgårdens skyld, men med særskilt bygsel. Hvad fullgården skyldte i gammelnorsk tid, vet vi ikke, og det er jo mulig at den da bestod av både en fullgård og en halvgård, etter vissøren i 1577 å dømme. I nyere tid skyldte hovedgården 2 skpd tunge og ødegården 1 skpd.

Eierforhold

Mens den Skrøivergården, som ble ødegård, lå til Frogner kirke både i gammelnorsk og nyere tid, så har vi ingen opplysninger om kirkegods i hovedgården. Fra 1357 har vi bevert et makeskiftebrev, som hjemler Gunnar Haldorsson 2 hefseldebol i Skrøiver fra Halvard Thordsson, mot like meget i Vesle-Eik i Holter. Dette var trolig bønder, og i nyere tid var Skrøiver iallfall bondegods. 1616 er Mogens Holmen i Aker ført op som bygselherre, og av

jordeboka fra 1615 ser vi at han eide 15 lpd tunge; Jens Ullevål i samme bygd eide 10 lpd. Det var neppe hele skylda, og resten har nok tilhørt en annen bonde av samme slektskrets. 1647 er Laurits Voksen i Aker eier av hele gården, 2 skpd tunge.

Myrer

Fullgård i 1577 og sikkert også i gammelnorsk tid, for vissøren er normal og hele skylda ser ut til å ha vært 3 markebol, så det blir ikke "plass" til stort mer enn enkelt fullgård. Nyere skyld 1 ½ lpd tunge.

Eierforhold

Frogner kirke hadde i 1393 3 markebol i Myrer - det var kirkens største eiendom og den som kommer først i jordeboka, så det kan være rimelig å tro at det var temmelig gammelt kirkegods. Også i nyere tid lå hele gården til Frogner kirke.

Opsal

Var i gammelnorsk tid en fullgård på ca. 3 markebol, men blev liggende øde etter Manddauen og optrer som ødegård i skattemanntallet av 1577. Hadde allikevel sikkert særskilt bruker allerede da, og gav - som et særsyn blandt ødegårdene - vissøre som en fullgård. 1616 op i halvgårdsklassen. Skyld 1575 ½ skpd tunge 6 skilling, 1624 likeså, men 1647 1 ¼ skpd tunge 9 skilling.

Eierforhold

Asakkirken i Skedsmo hadde etter Rødeboka 1 markebol i Opsal til prestetekje og 1 markebol til kirkebygningen. I nyere tid kom det alt sammen under Skedsmo hovedkirke, som eide ½ skpd, senere 1 ¼ skpd med bygsel over hele gården. Frogner prestebol og Frogner kirke hadde 1393 hver 3 øyresbol i gården; det finner vi igjen i 1575 som 2 skilling under Sørumsdal prestebol og 2 skilling (ført sammen med landskylda av Myrer) til Frogner kirke. Likeså var det i 1624, men da ser vi også at "Grev Axels gods" (se Gjester) omfattet 2 skilling i Opsal - det har vel da også svart til 2 - 3 øyresbol i gammelnorsk tid. Frogner kirke falt

merkelig nok senere ut som eier, idet dens 2 skilling blev ført under Skedsmokirken, men ellers holdt de gamle småeierne sig videre, undtatt at adelsgodset blev overtatt av Thomas Olsen i Kristiania før 1647.

Leirud

Om denne gården har vi ingen opplysninger fra gammelnorsk tid, men den har etter nyere skyld og vissøre å dømme bare vært en skikkelig stor halvgård. Skyld 1615 og senere 1 skpd.

Eierforhold

I 1615 er Kristoffer Frogner (F. søndre) ført op som bygselherre, og 1615 ser vi at han eide hele gården, 1 skpd tunge. Etter jordeboka fra 1624 var det likeså, men i 1647 er Ola Norum eier av ½ skpd tunge, Gunnar Frogner av ¼ skpd og Gunnbjörg Melvoll av ¼ skpd. Det er resultatet av et arveskifte mellom en bror og to søstre. Ingen av dem boidde på gården, som på tross av delingen mellom flere eiere bare utgjorde ett bruk. Det var vanlig ennu dengang, likesom i gammelnorsk tid.

Tilført med håndskrift: Olaf Børke 1935: Kristoffer Frogner hadde 4 døttre, så den ene hadde nok solgt sin part til den eldste! Hun hette Ågot Kristoffersdatter og var gift med Ola Norum.

Andreas Holmsen

Norsk Kulturarv mot brann

I løpet av 2002 har fire fredete bygninger i Norge blitt totalskadd av brann. Gjennom en brannvernaksjon vil Norsk Kulturarv utfordre eiere, forvaltere og andre interesserte til å ta et krafttak for å sikre at ikke flere av våre kulturminner går tapt i brann. I samarbeid med if... inviterer de til en konkurranse der deltakerne utfordres til å komme med forslag til gode, brannbegrensende fellestiltak. Det legges stor vekt på at tida mellom en eventuell brann oppstår til brannvesenet er på plass skal nyttes så effektivt at skadene kan begrenses til et minimum. De tre beste forslag til denne type

brannverntiltak vil bli honorert med 10.000 kroner hver. De premierte forslagene vil bli presentert på Norsk Kulturarvs web-sider. Brannvernaksjonen er et samarbeid mellom Norsk Kulturarv, Riksantikvaren og forsikringsselskapet if... 16. oktober ble det holdt et informasjonsmøte på Ankalterud Gard på Dokka.

Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstida

Del 24: Byggingen av det nye våningshuset

Fra jeg var ganske liten hørte jeg av og til at far nevnte nødvendigheten av å bygge nytt våningshus. Han hadde fått forskjellige forslag og tegninger, men på grunn av økonomiske og praktiske problemer dro det ut med byggeplanene. I flere år hadde far samlet materialer for å ha nok til en ny bygning. Det skulle sannelig ikke lite til. Han kjøpte blant annet et stort antall furu-planker fra et hus som ble revet i Aktiemølla i Gjerdrum. De lå lagret i stallgulvet hjemme i lang tid og ble da tørre og fine og godt egnet til bruk. De ble senere høvlet til 3" planker med not og fjær, og disse plankene står nå loddrett i veggene i annen etasje i den nye bygningen på Melvold.

Høsten 1923 begynte Reidar Myhrer å snauhugge en skogteig i lia mellom Trondheimsvegen og grensen mot Thorvald Frogner, der hvor Lerkeveien går i dag. Det var mye grovt tømmer der, og alle de store stubbene stod igjen i mange år. Vi kalte hele lia for "stubbehavna". I den øverste delen av skogteigen var en liten idyllisk slette med noen ganske store ospetrær. Det var bare grantrær som ble hugget, og det ble svært mye tømmer.

Den vinteren var det praktisk talt ikke sne, og i hvert fall ikke sledeføre, og derfor måtte tømmeret lesses på stivvogner for å få kjørt det til Gransaga, og det var et forferdelig slit. Materialene ble skåret og senere høvlet til panel som ble brukt både utvendig og innvendig i den nye bygningen.

Byggmester Axel Bjørnstad

Det endelige utkastet til ny bygning ble utført av byggmester Axel Bjørnstad fra Feiring. Han hadde også vært byggmester for Frogner nye kirke, som var tegnet av arkitekt O. Steine fra Oslo. Planlegging og bygging av et nytt hus krevet en masse av både arbeid og store utgifter. Blant annet skapte det litt hodebry at tømmeret i den gamle hovedbygningen skulle brukes om igjen i første etasje i den nye.

Som nevnt i forrige artikkel, lå den gamle hovedbygningen i retning nord - syd med ei fløy for spisestue og kjøkken som gikk vestover. Den nye bygningen ligger med langsiden mot syd og nordveggen står nå akkurat inntil der sydveggen til det gamle huset lå. I den sydveggen var det tre store fine frukttrær som faktisk klatret oppover veggen og hadde det varmt og fint der. De måtte naturligvis hugges ned. Det var en av de mange vonde ting som måtte til for å bygge nytt.

De første virkelige forberedelsene til bygging var å grave ut kjelleren som er under hele det nye huset. Det var ikke bare å bruke gravemaskin den gang, men det gikk ganske greit likevel. Først ble det pløyet med beite langs hele tomten i den bredden kjelleren skulle ha. Deretter ble den opppløyd løse jorda kjørt ut med muldskuffe og lagt i en stor haug på vestsiden. Slik ble det pløyet og fjernet lag for lag av ganske hard gråleire til kjelleren var dyp nok. Det vil si at far mente den var det. Men det verken var eller er tilfelle. Det skal jeg forklare nærmere i det følgende.

Den gamle bygningen stod på en gråsteinsmur som var ganske lav mot gårdsplassen og på østsiden mot haven. Terrenget der var ganske flatt med en svak helling det siste stykket. På sydsiden var murens høyde over bakken ca. 80 - 90 cm. Videre hullet terrenget jevnt nedover i hagen, og det var ganske koselig og fint der i sydveggen med gressbakke helt inn til muren.

Det nye huset kom ca. ti meter lenger ned i hagen der terrenget er lavere. I tillegg

ligger gulvet i første etasje høyere enn hva det gjorde i det gamle huset, og det skulle jo naturligvis vært omvendt! Det sørgelige resultat av den feilen har vært et mareritt i alle år siden. Grunnmuren er også høyere over bakkenivå enn den skulle ha vært. Den høye, stygge og upraktiske terrassen som ble fylt opp på sydsiden og delvis mot øst hadde attpå til singelgang som det var et stadig plunder å skyfle noenlunde ren for ugress om sommeren. Og ikke nok med det. I tillegg var det et problem å slå den høye, bratte og stygge skråningen. Der var det vanligvis jordrotter som bodde og grov.

Kjelleren og hele huset skulle ha ligget minst $\frac{3}{4}$ meter lavere, for da hadde alt vært så mye riktigere og penere. Terrenget mot gårdsplassen kunne med fordel vært senket litt, og bare en liten del av jorda som ble gravet ut til kjeller, hadde det vært behov for på sydsiden av huset. Resten kunne vært brukt til stubbeloftfyll. I stedet ble det kjørt massevis av kjerrelass med leire fra en rabbe på Nordre Alléjordet inntil Trondheimsveien like nedenfor Moe-veiskillet til det bruket.

Kjelleren

Da kjelleren var ferdig utgravet, kom det murere som begynte å sette opp forskaling til grunnmuren. Det var en murer som het Ludvig Pettersen som tok på seg å gjøre hele muren ferdig. Uten at jeg skal si det helt sikkert tror jeg det var han som tok seg av grunnarbeidene til nye Frogner kirke også. Han var hjulbent og flink, og kjørte på en "Indian" motorsykel. Han var fra Enebakk.

Kjellermuren ble forskalet på en spesiell måte som visstnok skulle være ganske ny. Inne i muren ble det satt opp to forskalinger med noen centimeters mellomrom, slik at muren har et hulrom. Det var nok ingen dårlig idé, og muren ble frostsikker og bra på den måten. Denne forskalingen står jo igjen inne i muren den dag i dag, men øverst er det naturligvis støpt helt tett. Rundt hele grunnmuren ble det lagt drenering av tre 2 tommers drenerør som ender i en stor kum på det syd-vestre hjørnet av bygningen. I den kummen kom også kloakken ut fra kjelleren og gikk i en 4

tommers glassert ledning som sluttet nederst i hagen. Slik er det ikke lenger i dag. Nå er ledningen mye forlenget og går inn på kommunens kloaknett.

Pettersen hadde nok med seg en tre - fire mann på dette arbeidet. Jeg husker imidlertid bare en av dem, en kraftig svenske. Den gang hadde vel ingen hørt om noe slikt som ferdigbetong. Alt ble blandet på byggeplassen. I løpet av vinteren var det blitt kjørt hjem store mengder støpesand fra grustaket på Berger. Den haugen lå foran skjulet og inntil alléen. Bortenfor der ble det snekret sammen en stor lem hvor sementen ble blandet. Først var det å trille på et visst antall trillebårlass med sand, som ble jevnet utover. så ble den tørre sementen som trenges hatt oppå. Den gang kom sementen i tønner på 170 kilo og ikke i små hendige sekker som nå. Det var både tungt og tungvint. Likevel husker jeg hvordan murerne tørrblandet sand og sement med stor fart og presisjon. Etter at det hele var blandet godt, ble det hatt vann på med en slange fra springen ved kummen ved duehuset. Så var det å skuffe og blande igjen til hele satsen var ferdig og kunne trilles direkte bort og tømmes ned i forskalingen. Det hele var et tungt slit, men kara var flinke og arbeidet i ett kjørt hele dagen. Særlig husker jeg den kraftige svensken og hvor hardt han arbeidet.

Gjenbruk av materialer

I det gamle huset var det høyt under taket, så selv om det måtte fjernes noen stokker på grunn av råte i det nederste tømmerlaget, var det likevel rikelig tømmer igjen til første etasje i det nye huset. Her er ikke takhøyden mer enn 2,50 m. I annen etasje var takhøyden 2,25 m. Før tømmeret ble lagt opp igjen, ble hele huset trukket ut 1,65 m. i lengde på midten. Så mye lenger ble derfor det nye huset i forhold til det gamle.

En dag først i mai kom tømmermennene hjem til Melvold for å begynne arbeidet der. Noen av dem hadde vært med på å bygge kirken, og nå skulle de altså til hjemme. Først måtte jo den gamle bygningen rives, og det var et ganske om-

fattende arbeide. Tømmeret som skulle brukes i det nye huset måtte jo merkes stokk for stokk, slik at det kunne legges opp igjen nøyaktig slik det hadde ligget. Det var også flere andre ting av det som ble revet som skulle brukes om igjen. Alle dørene og gulvplankene i de forskjellige rommene i annen etasje i det nye huset er fra det gamle huset.

For dem som ikke var med på det er det helt umulig å forestille seg for en planlegging som måtte til, og for et arbeid det var å få gjennomført og tatt vare på alt dette. Dører og ovner ble lagret i stasvognskjulet om sommeren, mens gulvbordene og mye andre materialer og mye gamle panelingsbord ble oppbevart under et tak som ble satt opp på gårdsplassen.

Utpå ettersommeren skulle jo det meste av disse tingene på plass i det nye huset. Den gamle døren mellom gangen og kjøkkenet sitter nå i kjelleren i det nye huset mellom rommet under kjøkkenet og kjellergangen. Praktisk talt alt gammelt panel, både utvendig og innvendig, ble som nevnt tatt vare på. Den ble blant annet brukt til underlag for tapet i stuene, til gulv i tredje etasje og til stubbeloft. Der trengtes det virkelig mye.

Taksteinen som lå på den gamle bygningen var av god kvalitet. Den var forholdsvis ny og ble tatt godt vare på. Taksteinene var noe mosegrodde, og ble derfor kjørt opp til dammen, hvor de ble skrubbet rene. Senere ble de kjørt ned på gårdsplassen igjen. Der ble det satt opp et bord hvor hver eneste stein ble malt med sort stenkulltjære. Den sorte fargen var fin og blank i mange år, men etter hvert bleknet den, og den røde taksteinsfargen skinte igjennom. Taksteinene var av en flat god type som lå fast og godt på taket under alle værforhold. De ble skiftet ut med ny takstein på midten av 1980-tallet. Da hadde de vært i bruk i ca. 70 år.

Nye dører, vinduer og maling

Dørene i første etasje var det antakelig Axel Bjørnstad som hadde bestilt. Jeg kan tydelig huske det firmamerket i papir som satt limt

utvendig på karmen på alle dører og vinduer. Merkene var ovale og var trykket i nasjonalfarger med teksten "Nordviken Bruk, Gjøvik". Vinduene er smårutet og alt glasset måtte skjæres til på byggeplassen, stiftes og kittes. Det var et stort og tidkrevende arbeid som ble utført i gangen i første etasje der peisen står. Det var malermester Stenberg fra Feiring og hans folk som tok på seg å utføre dette arbeidet. Det var jo også de som hadde hatt ansvaret for å male Frogner kirke, og jeg husker tydelig at malermester Stenberg sa til far at han ikke måtte la en billig, men dårlig maler male huset innvendig, for det ville han selv gjøre for 1.000 kroner. Slik ble det også, og han fikk vise at han var en førsteklasses maler. Den utvendige malingen ble også utført av folkene til Stenberg.

Sommeren 1925 var tørr og god, så det var ideelt byggevær. Snekkerne holdt på jamt og trutt, men det hendte det var dager som var så varme at de syntes det var vanskelig å arbeide. Da tok de en pause den varmeste tiden på dagen og arbeidet i stedet utover kvelden. Arbeidet med byggingen gikk jevnt og sikkert fremover, og huset fikk etter hvert fasong. Verandaene mot nord og syd ble satt opp, og først da kunne det graves og forskales til trappene som skulle støpes. Kjøkkentrappa ble støpt samtidig. I støpen, inne i den trappa, ble det tømt oppi en masse rester etter tilpassingen alle de små rutene som ble satt inn. Det glasset kan en i hvert fall si at er trygt oppbevart!

Murere og elektrikere

Etter hvert som bygget reiste seg, ble også pipene murt opp. Det var murer Pettersen og kara hans som utførte det arbeidet også, og til det trengtes mye mustein. Steinen kom fra teglverket på Alnabru i åpen vogn til Frogner stasjon. Derfra ble den kjørt hjem på kjerrer. De nye pipene var nok etter den tids forhold noe spesielle, for ikke å si "moderne". Ved siden av røkkkanalen ble det laget en egen luftekanal med inntak fra de forskjellige rommene. På kjøkkenet var jo dette særlig nødvendig, slik at fettøk og

damp kunne luftes ut. Det ble ikke satt opp dampfette på kjøkkenet i det nye huset.

Den elektriske installasjonen var også viktig. Etter hvert som snekkerne kom lenger i arbeidet, kom det av og til elektrikere for å montere ledninger. Alle ledninger ble lagt i tynne jernrør som bare var brettet sammen uten sveising. Rørene ble lagt skjult i vegger, gulv og tak, og ledninger med med sort isolasjon ble etter hvert tredd inn og fordelt til diverse stikkontakter, lampefester og brytere. I kjelleren ble det gjort enklere. Der ble ledningene lagt åpent på isolatorer under taket.

Når en tenker tilbake på det elektriske utstyret som var den gang, sammenliknet med det som er i dag, så var det på alle måter temmelig primitivt. Bryterne til lyset var tyske, og var av svært dårlig kvalitet. I annen etasje ble det også brukt brytere fra lysanlegget i det gamle huset. En av de gamle bryterne holdt forøvrig mange år senere på å forårsake brann. Bare tilfældigheter gjorde at det ble oppdaget i tide, slik at brann ble forhindret.

Ovnene i det nye huset

De gamle ovnene ble også flyttet over i det nye huset. Komfyren ble flyttet inn i kjøkkenet, og den store etasjeovnen fra den gamle dagligstuen ble plassert i den nye spisestuen. Monteringen av denne ble på ingen måte forskriftsmessig utført. Piperøret gikk gjennom tømmerveggen og inn i pipa på kjøkkenet. Mange år senere ble ovnen skiftet ut med en lavere ovn, og pipehullet flyttet lenger ned. Da piperøret ble fjernet, viste det seg at det hadde ligget innpå tømmerveggen. Der hadde det sikkert flere ganger vært så varmt at det hadde glødet i en stakk og faktisk brent grop i tømmeret. På grunn av mangel på luft hadde det heldigvis aldri begynt å brenne, men det var jo bare et utrolig hell.

Ovnen som stod i "gråstuen" ble plassert i den nye havestuen, og den store etasjeovnen fra "blåstuen" ble plassert i den nye store hjørnestuen. Til den vesle stua mot gårdsplassen ble det kjøpt en ny etasje-

ovn. Ovnene fra det gamle gjesteværelset ble plassert i det nye gjesteværelset, og ovnen fra entréen ble satt inn på guttenes soveværelse i annen etasje. På rommet til søstrene mine ble ovnen fra deres gamle værelse satt inn. Til soveværelset til far og mor ble det kjøpt en ny ovn. Ovnene fra "nordværelset" ble satt inn på det vesle kontoret til far. Den ovnen som stod i spisestuen tror jeg ble kassert.

Innflyttingen

Det var nok nødvendig at byggearbeidet hadde gått bra unna, for bortimot midten av oktober begynte vinteren for fullt. Det var flere kuldegrader og kraftig snøføyke hele dagen. Det ble store snøfonner, og det ble ikke en mildværsdag mer den høsten og vinteren. Snøen ble liggende, og det ble etter hvert bitende kaldt.

Noen dager tidligere hadde min bror og jeg flyttet fra stabburet og opp i den nye bygningen. Vi installerte oss på enkleste måte i det rommet som skulle bli fars kontor. Far, mor og søstrene mine bodde fortsatt i veslebygningen. Der hadde de varme og gode rom å bo i, så der ble de til litt ut i desember. Omtrent samtidig ble utstyret til kjøkkenet flyttet fra bryggerhuset og inn i det nye huset. Så ble det båret en del møbler fra stabburet og inn i det nye huset, og lysekronene i stuen ble montert. Sammen med far gikk takstfolkene over hele huset og vurderte alle ting for å komme fram til et mest mulig riktig takstgrunnlag. Jeg ruslet med dem og husker tydelig at de ble enige om at taksten på huset skulle være 70.000 kroner. Det forteller jo litt om pengeverdien den gang.

Rørleggerarbeidet

Tidligere på høsten var det lagt inn vann i det nye huset. Den gamle vann-ledningen kom fra ledningen til bryggerhuset. Den kom inn i kjelleren under kjøkkenet. Der er stoppekrana plassert, og over den en tappekran. Så går ledningen videre opp i kjøkkenet med en ledning til oppvaskummen i kjøkkenbenken og en til selve kjøkkenvasken. Utslagsvasken var flyttet over fra det gamle kjøkkenet. Den var

flatbunnet og langt fra pen, men ganske stor. Alt som kunne benyttes måtte jo brukes for å spare penger, for dem var det ikke rikelig av.

Vannrøret gikk videre opp gjennom kjøkkenskapet og til badet i annen etasje. På gangen i annen etasje, ved siden av døra inn til rommet til søstrene mine, ble det også lagt opp vannledning til spring og utslagsvask.

Dette med bad var jo slett ikke vanlig den gang, men i det nye huset var det laget til et eget lite rom for det. En må si at badet hjemme var svært primitivt i forhold til dagens standard. Far og Ole Taugl, som hadde sluttet i smia i Brua året før, fungerte som rørleggere og montører. Når jeg tenker på hva de hadde av utstyr og redskap å greie seg med, var det likevel godt gjort at de greide å få til det de gjorde. På et trestativ i enden av rommet monterte de en stor, rund kopperbeholder med elektrisk kolbe for oppvarming av vann. Under taket ved siden av beholderen monterte de en firkantet "kasse" av sink som vannrøret kom inn i. I den kassen var det en flottør som regulerte vannet til kopperbeholderen etter hvert som det ble tappet varmt vann. Kopperbeholderen ble isolert med et korklag, og utenpå der igjen ble det laget en kappe av finér for å holde korken på plass. Fra varmtvannsbeholderen på badet la de også en ledning ned til oppvaskummen på kjøkkenet.

Alle ledninger var av $\frac{3}{4}$ " eller $\frac{1}{2}$ " galvaniserte rør som måtte måles til, kappes, gjenges og tettes med stry i skjøtene. Med det dårlige verktøyet de hadde å bruke var det et strevsomt arbeid.

Det var bare to kraner på badet, en for kaldt og en for varmt vann. De satt begge over badekaret. Og det var det badekaret som vi tidligere hadde hatt stående i bryggerhuskjelleren.

Endelig kom den store dagen da vannet skulle settes på til badet. Da var det alt satt inn mange ting i kjøkkenskapet der vannledningen gikk. Plutselig begynte vannet å renne ut av kjøkkenskapet. Det var ikke mye lystelig, for der var det satt poser med mel,

sukker og annet som naturligvis ble helt gjennomvått. Ingen ting var pakket inn i plast, det var jo bare papirposer den gang. Hva som var årsaken til lekkasjen, husker jeg ikke, men jeg husker at far og Taugl ble lei seg. Feilen ble imidlertid snart rettet, og siden var det tørt i skapet.

Det nye huset var klart for innflytting. Foran bygningen ble det nå mye større plass enn tidligere, for hele tomte etter det gamle huset var jo nå frigitt. Det meste av området ble lagt ut til plen og grusganger. Det var på flere måter en stor fordel å få det nye huset lenger unna de andre husene, for tidligere hadde de ligget for tett sammen.

Den siste søndagen før jul i 1925 dro jeg inn mye ved på en liten kjelke som jeg hadde. Huset var jo gjennomkaldt, og det skulle mye ved til for å varme det opp. Denne søndagen like etter middag viste den nye gradestokken på vestveggen på gangen 33 kuldegrader, så det må være lov å si at det var ganske kjølig.

Selv om kulda fortsatte, fikk vi flyttet inn resten av møblene i juleuka og kom i ganske bra orden til jul. Det var jo både morsomt og spennende å komme inn i nytt hus, og det ble innredet etter beste skjønn. Julefeiringen foregikk stort sett som den hadde gjort i det gamle huset, men i litt andre former.

Alt var jo nytt og uvant, men etter hvert som vi kom i orden, likte vi oss godt i den nye bygningen. Særlig var kjelleren fin med lett adkomst og god plass. Foruten en innvendig trapp var det også en utvendig nedgang til kjelleren. Den er på vestsiden av huset med en dobbel kjeller-lem som ligger på skrå. Der var det en trapp ned til en dør som går videre inn i kjellergangen. I betongen på høyre side av kjellerlemmen har far skrevet datoen da vangen ble støpt: 31.5.1925, og det så jeg at han gjorde.

Kristian Lieungh

Denne artikkelen finner du *ikke* i

”Minner fra Frogner. Oppvekst på Romerike i mellomkrigstida”

Vakkert innbundet bok på 280 sider og med 100 unike fotografier fra Frogner gjennom det 20. århundre. 375 kroner. Kjøp fire bøker og få ei femte gratis! Skrevet av Kristian Lieungh med Anders Henriksen som billedredaktør.

Den beste julegave i år!

Debatt:

Odd Skullerud stusset litt over karakteristikken Kristian Lieungh gav Frogner Ungdomslag i Del 21 av Oppvekst på Melvold i Frogner i mellomkrigstiden. I forrige nummer av Sørumspeilet avslørte Kristian Lieungh at det er snakk om to forskjellige foreninger. Og her avslutter Odd Skullerud dialogen med å fortelle litt mer om det Frogner ungdomslag Lieungh ikke skrev om.

Frogner ungdomslag

I bind 2 av Sørums herred fra 1961 skriver Ragnar Kongsvik:

”Frogner ungdomslag – som kom i gang 2. februar 1930 – bygde fra første dag sin eksistens på regelmessige medlemsmøter med foredrag, diskusjon og opplesning. Som følge av at dans var ute-lukket, gikk laget inn for folkeviseleiken, og det ble arrangert flere leik-kurser med gode resultater. Fra 1938 til krigsutbruddet hadde laget en studiering som arbeidet meget godt. Mange forskjellige emner ble gjennomgått, og dette studiearbeidet skapte et sterkt samhold mellom medlemmene. Lagets årlige skirenn for damer og herrer er blitt en tradisjon, og det er ofte stilt lag ved Romerikes årlige sommer- og vinterstafetter. Det beste resultat en har oppnådd, var seieren i skistafetten 1938. At laget gikk i stå i 1942 hadde sin naturlige årsak; men det ble ikke gjort noe forsøk på å beslaglegge lagets formue. Derfor kunne også arbeidet tas opp igjen i sitt gamle spor våren 1945. Samme høst tok laget opp restaurering av Frogner gamle kirke – en

oppgave som er blitt løst ved at stat og kommune gikk sammen om arbeidet.”

Som en ser nevnes det at laget høsten 1945 tok opp spørsmålet om restaurering av Frogner gamle kirke. I forordet til heftet ”Frogner gamle kirke – Fra kirkens historie og restaureringsarbeidene” utgitt av Frogner Menighetsråd til kirkens 800-års jubileum og vigsling 21. juni 1981, står det:

”Dessverre skulle det vise seg at murene ble stående ubeskyttet for vær, vind og frost i hele 18 år. Forfallet var betydelig da restaureringsarbeidet tok til i siste halvdel av 1930-åra.” Under Restaureringen står: ”Krigsårene 1940-45 var dog en dødperiode for gjenreisings-arbeidet.” Det var vel så at Frogner ungdomslag var en av faktorene i lokal-miljøet som gjerne ville gjøre sitt til at restaureringen kunne komme i gang igjen.

Den sivile motstanden mot NS og okkupasjonsmakten, ”Skolefronten”, ved lærere og foreldre, ”Kirkefronten” ved Kristent samråd og ”Idrettsfronten”, bygget seg opp fra høsten 1940 i hele landet og stod ganske samlet fra første halvdel av 1942. Ungdomsgenerasjonens motstand kunne bare kanaliseres gjennom organisasjoner uten politisk fortegn i navnet. Det var legitimt med idretts-konkurranser norske utøvere imellom fra opphør av kamphandlingene i Norge 10. juni 1940 til idrettsstreiken begynte da ”Forordning om norsk idrett” kom fra NS 21. november 1940. Alle idrettslagene i Sørums og Blaker sluttet seg til det som fra da av ble ”Idrettsfronten”. De frilynte ungdomslagene, som Blaker Ungdomslag og Frogner Ungdomslag, unngikk presset fra ”nyordningen” til 23. februar 1942. Da fulgte lagene Romerike Ungdomsforbunds reaksjon. Sang- og musikkforeninger synes å ha kommet lettest unna påtrykk fra ”nyordningen”.

Om dette heter det i 60-års-beretningen til Romerike ungdomsforbund fra 1969: ”Så kom da også det endelige slaget mot de frilynte ungdoms-organisasjonene, forordningen av 25. februar 1942. Den bestemte i lovs form at alle frilynte ungdomslag skulle stå tilsluttet

Norges Ungdomslag. Og her må en merke seg at dette var et Noregs Ungdomslag med nazistisk ledelse. Styret i Romerike Ungdomsforbund hadde vært forberedt på inngrep, men som Ivar Jahr skriver i 1945 (”Ungdomsvirke” nr. 1. nov. 1945): ”Selv om vi hadde ventet inngrep i den frilynte ungdomsbevegelse fra naziststyret, så virket det allikevel med en viss uhygge og trist og sårt, men på den annen side var det likeså godt å ta kampen opp som å gå på det uvisse.”

Kamp måtte da bety å hindre nazistene i å få makt over laga i RUF. På styremøte i Lillestrøm 11. mars 1942 vedtok styret å sende laga følgende rundskriv: ”Etter forordning av 25. februar 1942 er alle frilynte ungdomslag tilsluttet Noregs Ungdomslag. Romerike Ungdomsforbund har alltid betraktet seg som en hovedorganisasjon sideordnet Noregs Ungdomslag. Som følge herav mener styret i RUF at forbundets virksomhet er opphørt og styret har nedlagt sine verv. Lagene står nu etter nevnte forordning direkte tilsluttet Noregs Ungdomslag, eventuelt gjennom fylkesorganisasjon. Vi vil derfor takke laga for samarbeide og anmode lagsstyrene hver for seg å vareta sine interesser. *Ivar Jahr, Magnhild Nybakk, Karl E. Moseby, Ragnar Kongsvik og Knut Wigernes.*” (I styret kom formannen fra Fet, Magnhild Nybakk fra Blaker, Karl E. Moseby fra Blaker (Rånåsfoss), Ragnar Kongsvik fra Frogner og Knut Wigernes fra Dalen i Fet. O.S.)

Styret nedla altså sine verv, det skulle ikke være mulig å bruke styret som bindeledd mellom laga og det nazistiske Noregs Ungdomslag. Underforstått var det selvsagt hele tiden klart at heller ikke de enkelte ungdomslag måtte la seg bruke av makthaverne.”

Av jubileumsberetningen til Romerike ungdomsforbund framgår det for øvrig at Frogner ungdomslaget arrangerte sommerstevne for RUF i 1937. Det skulle også tyde på at aktiviteten like før krigen var på topp. Ved frigjøringen i mai 1945 ble også Noregs Ungdomslag fri fra nazistisk infiltrasjon.

Dermed skulle bildet, både av den lokale private foreningen Frogner Ungdomsforening og Frogner Ungdomslag som lokallag av Romerike Ungdomsforbund være belyst.

Vennlig hilsen **Odd Skullerud**

Leser du noe i Sørumspeilet du reagerer på eller synes er ufullstendig dekket? Nøl ikke med å gripe pennen for å si din mening i et debattinnlegg. Våre spalter er åpne for innlegg av alle slag knyttet til lokalhistorien.

Ny virksomhet på Skansen

Så er det avgjort. Høgskolen i Akershus samlokaliserte sin utdanning i produktutvikling og industridesign til Kjeller. Statsbygg, som eier lokalene på Blaker Skanse, må se seg om etter nye leietakere.

For å informere om hvordan arbeidet med å etablere ny virksomhet på Skansen vil bli lagt opp, inviterte Blaker Skanses Venner til et åpent medlemsmøte mandag 25. november. 35 blakværingene møtte fram.

Lederen i BSV, Kjell Herrmann, som selv har vokst opp på Blaker Skanse, innledet med et historisk tilbakeblikk. Ordfører Hans Marius Johnsen kunne fortelle at kommunen var blitt enig med Statsbygg om at de skulle engasjere en prosjektleder for å skaffe nye leietakere, og at denne prosjektlederen skulle få ei støttegruppe med ressurspersoner fra kommunen og nær-miljøet på Blaker til å åpne dører for seg.

Som prosjektleder er engasjert Frank Ivar Andersen, bosatt på Sørumsand og med lang praksis både som rørlegger, bedriftsleder og leder av interesseorganisasjoner. Han ønsket å avklare muligheter og begrensninger i forhold til etterbruk av lokalene på Blaker Skanse, ville finne fram til og beskrive sammenliknbare prosjekter og angi mulige aktiviteter på Skansen på bakgrunn av vellykkede eksempler.

Med seg i støttegruppa har han Willy Ridola fra Statsbygg, ordfører Hans Marius Johnsen, næringssjef Kristian Berger, Torbjørn Berntsen og Per Winge fra Sørums kommune og Kjell Herrmann og Rita Nyborg fra Blaker Skanses Venner.

Kjell Herrmann trakk i sin innledning fram en visjon for hva slags virksomhet en ønsker: ”Blaker Skanse skal være et aktivt og attraktivt kulturminne. Stedet skal være et kulturelt kraftsenter, hvor det spesielt skal legges vekt på fordypning og inspirasjon innenfor skapende virksomheter.”

I debatten som fulgte fikk vi inntrykk av at en neppe kunne velge på øverste hylle når et inntektstap i form av årsleie på 4 – 5 millioner kroner til Statsbygg skal erstattes.

Svein Sandnes

Slekt i Sørums

Fra Øyvind Pedersen har vi fått følgende forespørsel:

Jeg driver litt med slektsgranskning og driver nå og leter etter min slekt som kom fra plassen/gården Rudstuen i Sørums. Vet dere om plassen lå under Rud gård og om plassen finnes i dag?

I folketellingen for 1865 bodde Anders Olssen, som var ”husmand med jord”, hans kone Marte Gundersdatter, deres fem barn, Laurits (15), Torvald (10), Ole (7), Kristine (5) og Nilla (3), samt føderådsmann Ole Gundersson, ”husmandens fader” (80) på plassen. **Øyvind Pedersen**

Sørumspeilet i 2003

Vi planlegger utgivelse av seks nye utgaver av Sørumspeilet også neste år. Vi er så heldige at vi har noen aktive og skriveføre pensjonister i historielaget som har skrevet artikler om ulike emner som vi tenker å publisere neste år. Men vi ønsker også nye navn velkommen som artikkelforfattere. Har du noe du gjerne vil presentere, men ikke riktig vet hvordan, står vi gjerne til disposisjon for å hjelpe deg med skrivinga. Har du ikke eget stoff du vil presentere, går det også an å komme med innlegg til noen av de artiklene som presenteres i Sørumspeilet. Til orientering finner du nedenfor utgivelsesdatoene og innleveringsfristene (i parentes) for utgivelsene i 2003:

Nr. 1 - 2003	27. januar	(13. januar)
Nr. 2 - 2003	17. mars	(3. mars)
Nr. 3 - 2003	2. juni	(19. mai)
Nr. 4 - 2003	18. august	(4. august)

Nr. 5 – 2003 13. oktober (29. september)
Nr. 6 – 2003 8. desember (24. november)

Sørum-Speilet

Artikler fra Blaker og Sørum historielag

Redigeres av Svein Sandnes

Returadresse: Svein Sandnes

Postboks 2, 1927 RÅNÅSFOSS

B